

РОЗДІЛ 7

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ І ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 81'373.7:811.16'42:070

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.47.26>

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ СПОРТИВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В ЗАГОЛОВКАХ ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕМ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ПЛАНКА»)

PHRASEOLOGICAL UNITS OF SPORTS ORIGIN IN POLISH AND UKRAINIAN MEDIA HEADLINES (BASED ON PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE COMPONENT «BAR»)

Мирошніченко І.М.,

orcid.org/0000-0003-1681-3893

кандидат філологічних наук, доцент,

старший науковий співробітник відділу слов'янських мов

Інституту мовознавства імені О.О. Потебні Національної академії наук України

Файчук Т.Г.,

orcid.org/0000-0001-6357-8158

кандидат філологічних наук,

старший науковий співробітник відділу слов'янських мов

Інституту мовознавства імені О.О. Потебні Національної академії наук України,

доцент кафедри медіапродюсування та видавничої справи

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

У статті здійснено порівняльний аналіз функціонування фразем із компонентом «планка / *poprzeczka*» в українському та польському медіадискурсі. Об'єктом дослідження є заголовки сучасних електронних медіа, у яких ці фраземи виступають засобом смислової організації та прагматичного впливу. У роботі з'ясовано, що в обох мовах домінує модель підвищення (*podnieść poprzeczkę* / підняти планку), яка реалізує значення зростання вимог, стандартів і результативності та виконує передусім оцінно-прагматичну функцію.

Проаналізовано особливості структурної організації таких заголовків, зокрема виокремлено предикативні, номінативно-інтерпретаційні та ускладнені моделі, а також простежено позиційні варіанти розміщення фраземи в заголовку. Установлено, що польський медіадискурс характеризується більшою структурною та семантичною варіативністю за рахунок контамінаційних моделей, які поєднують динамічний і статичний компоненти та формують градацію інтенсивності. В українських заголовках натомість переважають синтаксично прозорі конструкції з чітким предикативним ядром.

Особливу увагу приділено процесам параметризації та часткової десемантизації фраземи в українському медіадискурсі, де вона часто поєднується з кількісними показниками (відсотки, обсяги, суми), що наближує її до нормативно-термінологічного вживання. У польських заголовках домінує експресивно-оцінний потенціал, посилений адвербіальними модифікаторами, які актуалізують як позитивні, так і критичні інтерпретації високих вимог.

У результаті дослідження доведено, що попри спільність базової моделі, український і польський медіадискурси демонструють різні стратегії функціонування фраземи: польський – експресивно-градаційний, український – раціоналізований і параметризований. Отримані результати розширюють уявлення про динаміку сучасної медійної фразеології та особливості її адаптації в різних мовно-культурних середовищах.

Ключові слова: фразеологізм, медіадискурс, заголовок, фразема, планка, семантика, прагматика, десемантизація, контамінація, параметризація.

The article presents a comparative analysis of phraseological units with the component “planka / *poprzeczka*” in Ukrainian and Polish media discourse. The study focuses on headlines from contemporary online media, where these units function as tools of semantic structuring and pragmatic influence. It is established that in both languages the dominant model is the one expressing increase (*podnieść poprzeczkę* / “raise the bar”), which conveys the meaning of rising standards, requirements, and performance, and primarily fulfills an evaluative and pragmatic function.

The structural organization of such headlines is examined, with the identification of predicative, nominative-interpretative and extended models, as well as positional variations of the phraseological unit within the headline. The analysis shows that Polish media discourse demonstrates greater structural and semantic variability due to contamination models combining dynamic and static components, which create a gradation of intensity. In contrast, Ukrainian headlines tend to employ syntactically transparent, linear constructions with a clearly defined predicative core.

Special attention is given to the processes of parameterization and partial desemantization of the phraseological unit in Ukrainian media discourse, where it is frequently combined with numerical indicators (percentages, amounts, volumes), bringing it closer to terminological usage. In Polish headlines, the expressive and evaluative potential prevails, reinforced by adverbial modifiers that allow for both positive and critical interpretations of high standards.

The findings demonstrate that despite a shared core model, Ukrainian and Polish media discourses employ different strategies in using the phraseological unit: the Polish discourse tends toward expressive gradation, while the Ukrainian one shows a tendency toward rationalization and quantitative specification. The results contribute to a deeper understanding of the dynamics of modern media phraseology and its adaptation in different linguistic and cultural contexts.

Key words: phraseologism, media discourse, headline, phraseological unit, benchmark metaphor, semantics, pragmatics, desemantization, contamination, parameterization.

Постановка проблеми. Фразеологічні одиниці є важливим ресурсом у сучасному медіадискурсі, оскільки забезпечують виразність, смислову компактність і підвищену увагу аудиторії. У заголовках електронних медіа польською та українською мовами стійкі словосполучення активно використовуються як засіб оцінювання подій і формування інтерпретацій. Водночас їхня структурна організація, семантичне наповнення та функціональне навантаження в різних мовах і медійних культурах не є тотожними. Недостатньо з'ясованими залишаються механізми адаптації фразеологізмів у заголовках, зокрема їх здатність змінювати значення залежно від дискурсивного середовища та комунікативного наміру. Це зумовлює потребу в системному й зіставному аналізі функціонування фразеологічних одиниць у сучасних медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фразеології, зокрема одиниць спортивного походження, активно розробляється в сучасному мовознавстві. Дослідники звертають увагу на роль спорту як джерела фразеотворення та розширення метафоричного потенціалу мови (Ж. Фінк, В. Хлебда,) [8; 7]. Окремий напрям становлять дослідження функціонування фразеологізмів у медійному дискурсі. В. Максимчук, О. Стишов та інші науковці акцентують на динаміці розвитку жаргонної та некодифікованої фразеології, значна частина якої потребує подальшого опису й лексикографічного опрацювання [1; 2; 4]. У сучасних українських студіях дедалі більшої ваги набувають зіставні дослідження: зокрема, у працях Т. Файчук, І. Мирошніченко, І. Стогній та А. Вільчинської розглянуто особливості функціонування фразеологізмів спортивного походження в українських і польських медіа, їхню роль у формуванні заголовків та медійних смислів [5; 6].

Попри значну кількість праць, недостатньо дослідженими залишаються некодифіковані фразеологізми, утворені на основі спортивних термінів, а також їхні структурні модифікації й семантичні трансформації в заголовках медіатекстів, що й визначає актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення особливостей функціонування фразеологізмів у заголовках електронних медіа українською та польською мовами. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: виокремити заголовки з фразеологічними одиницями в українських і польських онлайн-виданнях; проаналізувати їхню структурну організацію та визначити типові моделі побудови; з'ясувати семантичні особливості та характерні напрями трансформації значень; окреслити функції фразеологізмів у заголовках медіатекстів; здійснити порівняльний аналіз їх уживання в різних мовних і дискурсивних середовищах; визначити вплив фразеологічних заголовків на формування інтерпретації подій і комунікативний ефект.

Виклад основного матеріалу. У словниках фіксуємо такі фразеологізми з ключовим компонентом *планка* (пол. *poprzeczka*): *ставити планку*, *піднімати (підносити) планку*, *тримати планку* [3], *obniżyć poprzeczkę* «зменшити вимогання» [9], *podnieść (podwyższyć) poprzeczkę* «почати більше вимагати» [9], *wysoko ustawić (postawić, zawiesić; stawiać, ustawiać, stawiać) poprzeczkę* «багато вимагати» [9; 10], *nisko ustawić (stawiać) poprzeczkę* «мало вимагати» [9].

Прикметно, що в заголовках польських медіа найбільшу фреквентність має фразема *podnieść (podwyższyć) poprzeczkę*. Її використання спостерігається в різних дискурсах: політичному (*Afera e-mailowa. Rząd o szczepieniach: już nie podnosimy poprzeczki* [Rzeczpospolita. 02.11.2021], <https://surl.lt/hrydut>; *Referendum: czas podnieść poprzeczkę* [Gazeta Wyborcza. 14.07.2023], <https://surl.li/jjatqc>; енергетичному (*IRENA podnosi poprzeczkę* [Rzeczpospolita. 27.10.2015], <https://surl.li/nsnjpp>; *Janosikowe od firm energetycznych. Sasin podniósł poprzeczkę Morawieckiemu* [Gazeta Wyborcza. 26.09.2022], <https://surl.li/lizslz>), економічному (*Polska podwyższy unijną poprzeczkę udziału kobiet we władzach spółek?* [Rzeczpospolita. 26.09.2024], <https://surl.li/vhcxbe>; *Lidl podnosi poprzeczkę. Wyzwanie dla Biedronki* [Rzeczpospolita. 09.10.2024], <https://surl.li/wgqtax>; *Pokolenie Z podwyższy poprzeczkę menedżerom.*

Czego oczekują od firm młodzi? [Rzeczpospolita. 22.10.2022], <https://surl.li/vpxeks>), спортивному (*Jak Robert Kubica podnosi poprzeczkę Danielowi Obajtkowi. Polak najwolniejszy na treningu przed GP Węgier* [Gazeta Wyborcza. 17.07.2020], <https://surl.li/jdlyfa>; *Final Four 2019. Mariusz Jurasik: Vive samo sobie podniesie poprzeczkę* [Gazeta Wyborcza. 01.06.2019], <https://surl.li/jgxnpx>; та культурному (*Ten film ma wszystko. A Ryan Gosling znów podniósł poprzeczkę hollywoodzkim aktorom* [Gazeta Wyborcza. 03.05.2024], <https://surl.li/fmdpru>). Натомість фразеологізм *wysoko ustawić* (*postawić, zawiesić; stawiać, ustawiać, sawieszać*) *poprzeczkę*, попри кодифіковану лексично-морфологічну варіантність, значно рідше трапляється у заголовках (*Jeździłam “najlepszym samochodem na świecie”. Hyundai Ioniq 6 stawia poprzeczkę naprawdę wysoko* [Gazeta Wyborcza. 03.06.2023], <https://surl.li/fywggx>; *Śląskie firmy z branży gier komputerowych wysoko stawiają sobie poprzeczkę* [Rzeczpospolita. 12.07.2016], <https://surl.li/lxsgno>; *“Wiedźmin 3: Dziki Gon”. Prawdopodobnie najlepsza gra w historii gier wideo stawia wysoko poprzeczkę serialowi Netflixa* [Gazeta Wyborcza. 27.01.2018], <https://surl.li/jmaruc>; *Michał Szuldrzyński: Papież Franciszek wysoko zawiesza poprzeczkę* [Rzeczpospolita. 29.04.2017], <https://surl.li/ligfhg>; *Lech Poznań wygrał pierwszy mecz sparingowy w Turcji. Banik Ostrawa nie zawiesił mu wysoko poprzeczki* [Gazeta Wyborcza. 15.01.2022], <https://surl.li/fplwke>; *Nasz multimedalista olimpijski znów wysoko wieszał poprzeczkę, a tu taki pech* [Gazeta Wyborcza. 04.06.2019], <https://surl.li/vbsdjg>). Ще менш продуктивною виявилася фразема *obniżyć poprzeczkę*, яка представлена нечисленними прикладами (*Pracodawcy obniżają poprzeczkę dla kandydatów do pracy* [Rzeczpospolita. 29.10.2019], <https://surl.li/yrfyma>; *Mieli być fachowcy, a rząd już obniża poprzeczkę. Ułatwienia w egzaminach do rad nadzorczych* [Gazeta Wyborcza. 23.02.2024], <https://surl.li/ygrnik>; *Bruksela obniża poprzeczkę zrównoważonego raportowania. I daje 100 mld zł na zieloną energię* [Rzeczpospolita. 27.02.2025], <https://surl.li/dwdinu>; *Ukraina w UE? Duński minister: Unia nie powinna obniżać poprzeczki* [Rzeczpospolita. 29.06.2023], <https://surl.li/lelnzv>; *Dekpol obniża poprzeczkę* [Rzeczpospolita. 20.10.2020], <https://surl.li/qxzvlg>). Її вживання, як правило, марковане оцінною або критичною конотацією, що звучує сферу застосування. Водночас показовою є повна відсутність у заголовках фразеологізму *nisko ustawić* (*stawiać*) *poprzeczkę*. Така лакуна має прагматичне пояснення: семантика низьких вимог суперечить аксіологічним і комунікатив-

ним установкам заголовка, який зазвичай має конструювати образ напруження, виклику або зростання стандартів.

У заголовках польських медіа фразеологізми з ключовим компонентом *planika* часто зазнають модифікацій. Найпоширенішими є адвербіальні модифікації: *Trener Developresu Rzeszów: Musimy wyżej ustawić sobie poprzeczkę* [Gazeta Wyborcza. 02.12.2016], <https://surl.li/fdkdju>; *Opozycja w sondażach: im lepsze notowania, tym wyżej stawiajmy poprzeczkę* [Gazeta Wyborcza. 26.10.2022], <https://surl.li/qlmwtz>; *Audi Q5 stawia poprzeczkę coraz wyżej. Jeździłam nową odsłoną lubianego SUV-a* [Gazeta Wyborcza. 26.04.2025], <https://surl.li/dforex>; *Polscy pracodawcy wyżej stawiają poprzeczkę językową* [Gazeta Wyborcza. 10.12.2014], <https://surl.li/nzpgor>. Додавання форм *wyżej, coraz wyżej* переводить фразеологізм у площину процесуальності, що дозволяє репрезентувати вимоги як зростаючу величину, а не лише констатацію високого стандарту.

Інший тип модифікації реалізується через зміну дієслівного компонента, що переносить акцент з акту встановлення вимог на результат їхнього подолання або перевищення: *Billie Eilish na drugiej płycie nie rozczarowuje. Poprzeczkę z debiutu trudno jednak przeskoczyć* [Gazeta Wyborcza. 30.07.2021], <https://surl.li/yifeof>; *Stopy przeskoczyły poprzeczkę sprzed kryzysu* [Rzeczpospolita. 08.12.2021], <https://surl.li/tcibwy>.

Розширення компонентного складу фразеологізму фіксуємо в заголовку *Sukces czy porażka w szkole? Poprzeczkę można ustawić na własnej wysokości* [Wysokie obcasy. 17.06.2024], <https://surl.li/sstirb>, де узагальнений адвербіальний компонент *wysoko* замінюється індивідуалізованою характеристикою *na własnej wysokości*. Така модифікація дозволяє переносити центр інтерпретації з об'єктивно заданого стандарту на суб'єктивно визначений, уточнює смисловий ракурс та зберігає метафоричну цілісність.

Синтаксичні модифікації засвідчуємо у заголовках *Szlachectwo zobowiązuje, czyli Małachowiakom poprzeczka wysoko postawiona* [Gazeta Wyborcza. 25.05.2021], <https://surl.li/hickak>; *Nowe BMW X5: Poprzeczka wysoko zawieszona* [Rzeczpospolita. 06.06.2018], <https://surl.li/cc/iffxnx>; *Gaudeamus w Akademii Nauk Stosowanych. Poprzeczka wysoko zawieszona* [Gazeta Wyborcza. 04.10.2025], <https://surl.li/dcxuhe>; *Dujszeabajew: Poprzeczka wysoko zawieszona. Chcemy dwa razy z rzędu wygrać Ligę Mistrzów* [Gazeta Wyborcza. 14.08.2020], <https://surl.li/zeonlm>, де дієслівна форма перетворюється на іменниково-предикативну конструкцію, під-

креслюючи незворотність встановленого стандарту. Такі трансформації особливо ефективні в публіцистичному, рекламному та спортивному дискурсах, оскільки вони підсилюють прагматичну функцію заголовка і сприяють швидкому зчитуванню смислу.

Фіксуємо численні приклади контамінації семантично споріднених, але не тотожних фразеологізмів *podnieść* (*podwyższyć*) *poprzeczkę* «почати більше вимагати» [9] та *wysoko ustawić* (*postawić, zawiesić; stawiać, ustawiać, stawieć*) *poprzeczkę* «багато вимагати» [9; 10]: TT Warsaw 2016: *Poprzeczka podniesiona wysoko* [Rzeczpospolita. 07.12.2016], <https://surl.li/yehexp>; *Weganizm opanowuje świat? Billie Eilish wysoko podnosi poprzeczkę swoimi inicjatywami* [Rzeczpospolita. 29.07.2025], <https://surl.li/fmbhio>; *Agnieszka Janicka: Poprzeczka dla pełnomocników podnosi się coraz wyżej* [Rzeczpospolita. 17.10.2023], <https://surl.li/foulsk>; *Dwa lata ECI. Sukcesy są, tylko tłumów wciąż brak. „Za wysoko podnieśliśmy sobie poprzeczkę”* [Gazeta wyborcza. 12.11.2019], <https://surl.lt/wqtlkk>; *Jak splendor władzy zmienia Wrocław. Budowle urzędów z czasów Breslau wysoko podniosły poprzeczkę* [Gazeta Wyborcza. 26.12.2025], <https://surl.li/lbgebe>; *Poprzeczkę regulacyjną podniesiono wysoko. Czy branża medyczna spełni wymagania?* [Rzeczpospolita. 09.06.2022], <https://surl.li/otjrev>. Спільним для аналізованих прикладів є поєднання дієслівного компонента *podnieść* фразеологізму *podnieść poprzeczkę* з адвербіальними показниками інтенсивності (*wysoko, wyżej, coraz wyżej*), характерними для моделі *wysoko ustawić* (*postawić, zawiesić*) *poprzeczkę*. Унаслідок цього виникає семантичне нашарування динамічного та статичного аспектів вимог. Контаміновані структури водночас передають процес підвищення вимог і фіксують рівень їхньої складності, який постає як високий (TT Warsaw 2016: *Poprzeczka podniesiona wysoko; Weganizm opanowuje świat? Billie Eilish wysoko podnosi poprzeczkę swoimi inicjatywami*) або надмірний (*Dwa lata ECI. Sukcesy są, tylko tłumów wciąż brak. „Za wysoko podnieśliśmy sobie poprzeczkę”*). Така двовекторна семантика підсилює експресивність заголовків і підвищує їхню прагматичну ефективність у медіадискурсі. Водночас у межах цієї моделі спостерігаємо різні функційні реалізації. В одних випадках контамінація виконує оцінно-підсилювальну функцію, формуючи позитивну або нейтрально-піднесену оцінку (TT Warsaw 2016: *Poprzeczka podniesiona wysoko; Weganizm opanowuje świat? Billie Eilish wysoko podnosi poprzeczkę swoimi inicjatywami; Jak splendor władzy zmienia Wrocław.*

Budowle urzędów z czasów Breslau wysoko podniosły poprzeczkę). В інших адвербіальні компоненти (*za wysoko, coraz wyżej*) зміщують інтерпретацію в критичний бік: високі вимоги осмислюються як надмірні, складні для реалізації або такі, що спричиняють дефіцит результатів (*Agnieszka Janicka: Poprzeczka dla pełnomocników podnosi się coraz wyżej; Dwa lata ECI... „Za wysoko podnieśliśmy sobie poprzeczkę”*). Окремі приклади засвідчують поєднання контамінації з детермінологізацією (*Poprzeczkę regulacyjną podniesiono wysoko. Czy branża medyczna spełni wymagania?*), що вказує на здатність фразеологічної образності адаптуватися до спеціалізованих, зокрема нормативно-економічних, контекстів без втрати експресивності.

В українському медіадискурсі фразеологізми з компонентом *планка* демонструють високу продуктивність і функційну варіативність, що підтверджується широким спектром їх уживання в заголовках різних тематичних сегментів. Найчастотнішою є модель *підняти (підвищити) планку*, яка реалізується передусім в економічному, політичному, спортивному та воєнному дискурсах.

Зокрема, в економічному дискурсі фразема *підняти планку* функціонує в значенні підвищення рівня вимог і стандартів (*Підняти планку: як Україні підвищити інвестиційну привабливість* [Економічна правда. 07.12.2016], <https://surl.li/nxqjax>), а також як маркер встановлення цільових показників (*Культура, спорт, туризм: уряд розраховує «підняти планку» ВВП до 14%* [Укрінформ. 30.09.2019], <https://surl.li/lmpwgc>), що демонструє тенденцію до параметризації метафори через введення кількісних індикаторів.

У політичному та політико-правовому дискурсі фразема реалізує значення підвищення стандартів діяльності або вимог. Зокрема, у заголовковій назві *БЮТ таки вирішив скривдити Литвина і підняти планку* [Українська правда. 10.04.2008], <https://surl.li/affjv>, вона співвідноситься з конкретним політичним рішенням – ініціативою підвищити прохідний бар'єр до Верховної Ради з 3% до 7%, що переводить метафоричну «планку» у площину чітко визначеного нормативного показника. Таку ж тенденцію простежуємо і в прикладі *Тимошенко вирішила підняти планку для аграріїв* [Українська правда. 10.08.2009], <https://surl.li/doxdkf>, де «планка» конкретизується через кількісний орієнтир – 70 млн тонн зернових на рік, що фіксує її як досяжний цільовий показник. В інших випадках (*«Підняти планку взаємовідносин»* (про перший візит Президента України Петра Порошенка в Ізраїль) [День. 22.12.2015],

<https://surl.li/cvalsep>; Закон про закони: чи зможе Парламент законопроектом № 5707 підвищити планку якості своєї діяльності? [Реанімаційний Пакет Реформ. 28.09.2021], <https://surl.li/ebiqja>) актуалізуються передусім конотації нормативності та оцінності, зокрема в контекстах підвищення якості діяльності або рівня міждержавної взаємодії. Окремо варто відзначити ускладнену модель із персоніфікацією: Терехов пообіцяв «підняти планку Кернеса ще вище» [Інтерфакс-Україна. 11.11.2021], <https://surl.li/oaxuou>, де фразема поєднується з індивідуалізованим еталоном і набуває конотацій наступності та перевищення вже заданого рівня.

У спортивному дискурсі фразема зберігає базове значення підвищення результативності або рівня гри: Каспарс Дубра переконаний – команді треба підвищити планку в одному компоненті [<https://fco.com.ua/>. 25.10.2019], <https://surl.li/efusbz>; Тен Хаг: «МЮ прагне підняти планку після успішного сезону» [<https://dynamo.kiev.ua/>. 31.07.2023], <https://surl.li/nlnbmr>; Вольфф: Mercedes має підняти планку, щоб завоювати титул [F1. 8.06.2017] <https://surl.li/cc/msnali>; Крістіану про відхід зі збірної: Навіщо? Хочу підняти планку ще вище [Футбол.ua. 22.10.2021], <https://surl.li/bmhrzv>. Водночас у заголовку Еліуд Кінчоге про поразку в Бостоні: «Сьогодні не той день, щоб підняти планку» [Жорстка Атлетика. 18.04.2023], <https://surl.li/mgzoss>, фразема функціонує в заперечній конструкції, що модифікує її семантику й актуалізує конотацію обмеженості можливостей.

У воєнному дискурсі спостерігається інтенсифікація значення фраземи: «Підняти планку вимог, щоб вижити». Росія вдарилася по Охматдиту: що далі [LIGA.net. 08.07.2024], <https://surl.li/ahzuql> через посилення вимог до безпеки та захисту. Порівняно з усталеним уживанням, її семантика зміщується в бік крайньої необхідності, актуалізуються конотації невідкладності. У заголовку «Зможете підняти планку». Військовий експерт розповів, коли Україна почне знищувати по 500 окупантів на день [NV.ua. 03.06.2022], <https://surl.li/dpmozp>, фразема поєднується з числовими характеристиками (300–500) і реалізує значення збільшення кількісного показника результативності бойових дій.

У публіцистично-біографічному та культурному дискурсах фразема реалізує значення особистісного зростання й самовдосконалення. Зокрема, у заголовку Валерій Богуцький: «Єдина можливість підняти планку і досягнути чогось більшого в житті – випробувати себе в ек-

стремальних умовах» [Рівне-Ракурс. 02.03.2006], <https://surl.li/ldmvjq>, вона набуває конотацій саморозвитку та орієнтації на індивідуальний прогрес. Подібну семантику фіксуємо і в заголовку Мирослав Вантух: «У мистецтві треба постійно піднімати планку і йти вперед!» [День. 17.01.2014], <https://surl.li/qfkuil>, де фразема реалізує значення безперервного самовдосконалення; водночас актуалізуються конотації динаміки та поступального руху. У тексті вона варіюється («перестрибнула... планку», «дуже висока планка»), що розширює її семантичний потенціал.

В економіко-правових контекстах фразема частково десемантизується і функціонує як позначення нормативного порога: Конгрес США готується підняти планку держборгу [BBC. 01.08.2011], <https://surl.li/bkjhbc>; Янукович запропонував в 2 рази знизити планку безмитного ввезення товарів в Україну – до 500 євро [Finanse.ua. 11.01.2012], <https://surl.li/jxwoac>. У текстах вона експлікується через описові відповідники («підняти верхню межу», «зменшити вартісну межу»), що наближає її до термінологічного вживання.

Модель знизити (знижувати, опускати) планку представлена меншою кількістю прикладів і має виразно інший аксіологічний вектор. У соціально-економічному дискурсі вона позначає вимушене зниження очікувань (Українці незадоволені рівнем доходів... готові знизити зарплатну планку [DELO.UA. 28.09.2022], <https://surl.li/surrfz>), у політичному – пом'якшення вимог (В Європарламенті пропонують Раді знизити планку кворуму при голосуванні [Європейська правда. 28.02.2016], <https://surl.li/fgiuxw>; Фюле має намір переконати опозицію знизити планку вимог до влади [Кореспондент.net. 12.02.2014], <https://surl.li/lowqrt>; США мають знизити планку для старту переговорів з КНДР [NV.ua. 26.02.2018], <https://surl.li/qdnawx>), а в економіко-політичному – регуляторне обмеження (Україна закликає ЄС... знизити цінову планку на нафту [UBB. 22.05.2025], <https://surl.li/hgfuvh>).

Фіксуємо варіативність дієслівного компонента в межах однієї події: Данія підтримує членство Києва у ЄС, але «опускати планку» щодо корупції не можна [LB.ua. 29.06.2023], <https://surl.li/ltitfx>; ЄС не має «знижувати планку» членства для України [Kyivweekly.com. 29.06.2023], <https://surl.li/eagwfx>. Обидва варіанти реалізують значення зниження стандартів, однак різняться стилістично.

Окремої уваги потребують структурні особливості заголовків із фраземним компонентом

планка. Аналіз матеріалу засвідчує, що найтипівішою є модель із дієслівно-іменниковою фраземою *підняти / підвищити / знизити / опускати планку*, яка виступає предикативним ядром заголовка. У більшості випадків вона поєднується з уточнювальними компонентами, що конкретизують сферу застосування: *планку вимог, зарплатну планку, цінову планку, планку держбюджету*. Така структура забезпечує семантичну визначеність і адаптацію фраземи до різних галузевих сегментів.

Поширеним є також поєднання фраземи з кількісними компонентами (до 14%, до 300–500, в 2 рази, до 500 євро), що формує гібридну модель заголовка, у якій метафоричний елемент поєднується з числовим показником. У таких випадках спостерігається часткова десемантизація образного компонента та його функціональне зближення з термінологічним уживанням.

З огляду на структурну організацію виокремлюємо кілька типів заголовків із цією фраземою. По-перше, це предикативні заголовки з фраземою як смисловим ядром, у яких вона безпосередньо позначає дію: *уряд розраховує підняти планку ВВП; США мають знизити планку для старту переговорів*. По-друге, номінативно-інтерпретаційні заголовки, де фразема виконує роль узагальненого позначення проблеми чи процесу: *Підняти планку: як Україні підвищити інвестиційну привабливість*. По-третє, заголовки-цитати, у яких фразема є складником прямої мови й персоніфікує висловлювання: *«Зможете підняти планку»; «Сьогодні не той день, щоб підняти планку»*. По-четверте, ускладнені (поширені) заголовки з додатковими конкретизаторами, де фразема поєднується з означеннями або залежними компонентами: *підняти планку Кернеса ще вище; знизити цінову планку на нафту*.

З формального погляду фразема може займати різні позиції в заголовку: на початку (*Підняти планку: як Україні...*), у середині конструкції (*уряд розраховує підняти планку...*) або входити до складу цитатного висловлювання. Розміщення фраземи на початку заголовка виконує функцію смислового акценту, тоді як її використання в цитаті підсилює експресивність і персоніфікує повідомлення.

Таким чином, структурна організація заголовків із фраземою *планка* поєднує стабільність базової моделі з варіативністю її розгортання, що забезпечує як відтворюваність фразеологізму, так і його адаптацію до різних комунікативних стратегій.

Висновки. Порівняльний аналіз польського та українського медіадискурсу засвідчує як спільні, так і відмінні риси функціонування фраземи із компонентом «планка / *poprzeczka*». В обох мовах домінує модель підвищення (*podnieść poprzeczkę / підняти планку*), що позначає зростання вимог і стандартів та виконує передусім оцінно-прагматичну функцію. Водночас польський матеріал вирізняється більшою структурною варіативністю завдяки контамінаційним моделям (поєднання динамічного й статичного компонентів: *podnieść – wysoko ustawić*), тоді як в українських заголовках переважають синтаксично прозорі, лінійні конструкції з чітким предикативним ядром.

Суттєвою відмінністю є ступінь параметризації фраземи. В українському медіадискурсі частіше спостерігаємо її поєднання з кількісними показниками (відсотки, суми, обсяги), що спричиняє часткову десемантизацію образу та його зближення з термінологічним уживанням. У польських заголовках натомість переважає експресивно-оцінний потенціал, посилений адвербіальними модифікаторами (*wysoko, coraz wyżej, za wysoko*), які формують градацію інтенсивності.

Відмінності простежуються і в аксіологічному векторі: якщо в польському матеріалі активніше представлені як позитивні, так і критичні інтерпретації високих вимог, то в українському дискурсі домінує орієнтація на нормативне підвищення стандартів, тоді як модель зниження (*zнизити / опускати планку*) функціонує переважно в контекстах вимушених поступок або політичного компромісу.

Отже, польський медіадискурс характеризується більшою семантичною градацією та експресивною варіативністю фраземи, тоді як український – тенденцією до її раціоналізації, кількісної конкретизації та функціонального зближення з нормативно-термінологічним уживанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Максимчук В. В. Трансформації прецедентних висловлювань у сучасному футбольному дискурсі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*: зб. наук. праць. Кривий Ріг: ФОП Мириченко С. В., 2017. Том 16. С. 367–377.
2. Максимчук В. Українська футбольна фразеологія: Семантичний аспект. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 2022. Том. 57. URL: <https://journals.ispan.edu.pl/index.php/sfps/pl/article/view/sfps.2610> (дата звернення: 24.06.2026).

3. Словник української мови у 20 томах: онлайн-версія. Т. 1–16 (А–РЯХТЛИВИЙ). URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=58913&page=1878> (дата звернення: 24.06.2026).
4. Стишов О. Жаргонна фразеологія галузі спорту в масмедійному дискурсі кінця XX – початку XXI століття. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2017. Вип. 43. С. 120–124.
5. Файчук Т. Г., Мирошніченко І. М., Стогній І. В. «Червона картка» не лише у футболі: некодифіковані фразеологізми спортивного походження в заголовках українських, англійських і польських медіа. *Обрії друкарства*. 2025. Вип. 2 (18). С. 81–93.
6. Файчук Т., Мирошніченко І., Стогній І., Вільчинська А. Гол у свої ворота: порівняння медіаметафор в українській та польській журналістиці. *Інтегровані комунікації*. Вип. 2 (18). С. 82–87.
7. Хлебда В. Фразеологія спортивного походження в сьогодняшнем польском публичном дискурсе. *Frazeologické štúdie IV*. Bratislava: Veda, 2005. С. 87–93.
8. Fink Ž. Sport u frazeologiji. *Primijenjena lingvistika u Hrvatskoj : izazovi na početku XXI. stoljeća* : zbornik. 2002. С. 123–128.
9. Uniwersalny słownik języka polskiego / pod red. S. Dubisz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003. Т. 1–4.
10. Wielki słownik języka polskiego. URL: <https://wsjp.pl/> (дата звернення: 24.06.2026).

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 25.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026